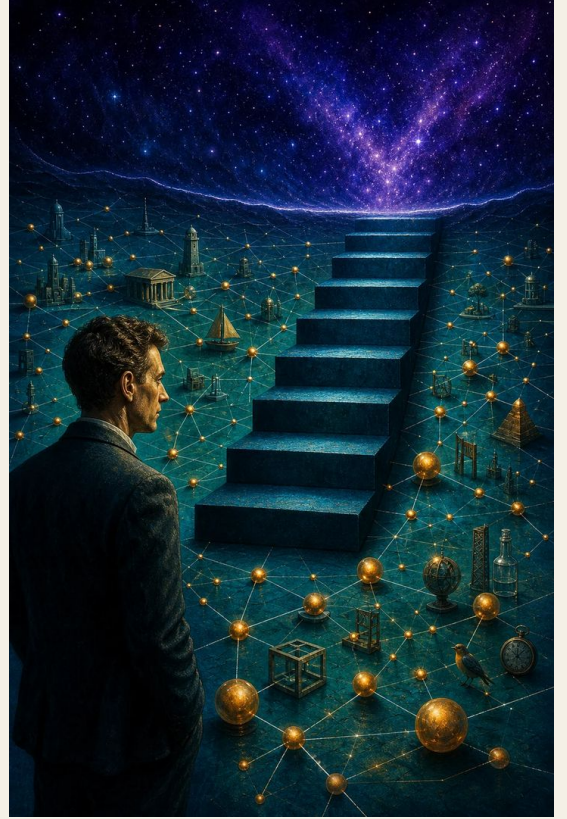


LUDWIG WITTGENSTEIN

Tractatus Logico-Philosophicus

27 sayfalık görselleştirilmiş geniş özet



16 özgün bölüm gravürü · Gündelik örnekler

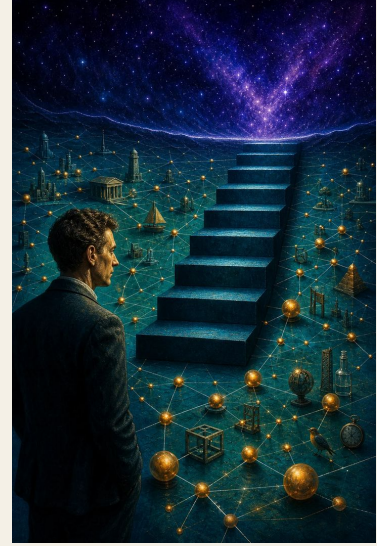
Ana fikirler · Eleştiriler · Akılda kalan sahneler

Özgün eserin yerini tutmayan açıklamalı okuma rehberi

OKUMAYA BAŞLAMADAN ÖNCE

Bu rehberin pusulası

Masada fincan, kitap ve anahtar vardır. Ama dünya yalnız bu eşyalar değildir: anahtar kitabın üstündedir, fincan boştur, kapı kilitlidir. Wittgenstein için dünyayı kuran şeyler değil, şeylerin belirli biçimde durduğu olgulardır. Dil de bu olası düzenleri resmedebildiği ölçüde anlam taşır.



Bu kitap nasıl okunmalı?

Dünyayı şey yığını değil olgular bütünü, anlamlı cümleyi olası gerçeğin resmi olarak gören; mantığın sınırını çizip etik ve hayatın anlamı karşısında susmaya çağıran yedi ana önerme.

Kitap 1'den 7'ye uzanan numaralı önermeler ve alt dallardan oluşur; kısa cümleler kolay değil sıkıştırılmıştır. Rehber resim kuramı, mantık, bilim, özne, etik, mistik ve susma hattını sırayla açar; eseri yazarın sonraki görüşüyle karıştırmaz.

Mahkeme salonunda oyuncak arabalar gerçek kazanın yerini gösterir: kırmızı araba yolda, mavi araba köşededir. Minik model gerçek olay değildir ama parçalarının düzeni olayın mümkün düzenini paylaşır. Tractatus'un cümle-resim fikri bu sade modelde görünür.

KULLANIM ÖNERİSİ

Bir oturuşta bitirmek zorunda değilsiniz; her gravür bir sonraki durak için hafıza kancasıdır.

YOL HARİTASI

21 durakta kitabın bütünü

01	Bu kitap nasıl okunmalı?	12	Mantık işlemi yeni nesne değildir
02	Dünya olan her şeydir	13	Bilim dünyanın nasıl olduğunu söyler
03	Olgu ile durum	14	Nedensellik zorunluluğu nerede?
04	Nesneler olasılık taşır	15	Özne dünyanın sınırındır
05	Cümle gerçeğin resmi olur	16	Etik ve estetik söylenebilir olgunun ötesinde
06	Doğru resim, yanlış resim	17	Merdiven ve susma
07	Düşünce anlamlı önermedir	18	Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer
08	Dil düşüncenin giysisidir	19	Kitap hakkında süren tartışma
09	Mantıksal biçim söylenmez, gösterilir	20	Bugüne taşınan üç soru
10	Mantık dünya hakkında haber vermez	21	Bir cümlede kitabın özü
11	Bütün önermeler doğruluk işlevleridir		

Dünya olan her şeydir



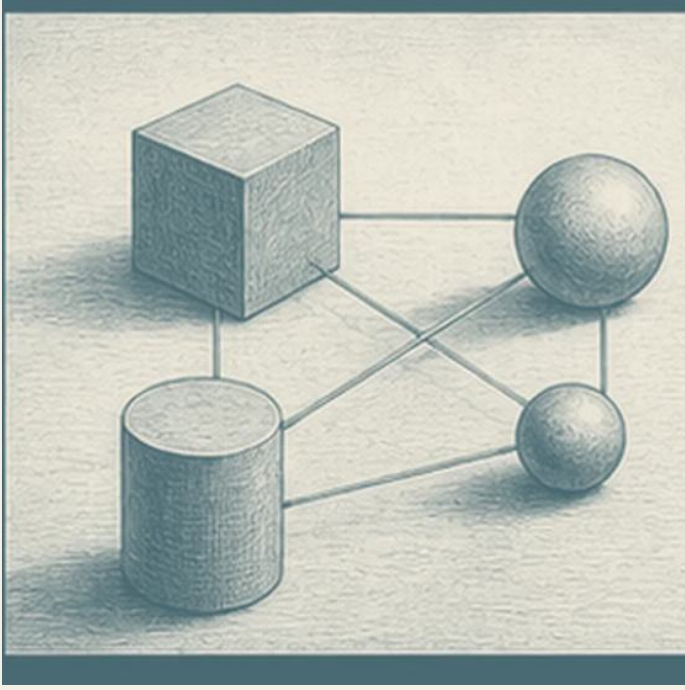
Kitap dünyayı tek tek nesnelerin toplamı değil, gerçekleşmiş olguların bütünü olarak açar. Bu fikir, okuru hazır hüküm vermekten alıkoyup mekanizmanın adımlarını tek tek izlemeye çağırır.

Top, masa ve kutu aynı kalırken topun kutuda ya da masada olması farklı dünyasal durumlar kurar. Büyük sözcüklerin gerisindeki basit hareket görüldüğünde, bölümün iddiası hem daha anlaşılır hem de daha tartışılabilir olur.

Nesneler gereksiz değildir; olguların bağlanabildiği öğelerdir. İtirazın hedefi çoğu zaman ana soru değil, o soruya verilen cevabın gereğinden fazla genişletilmesidir.

Bir haberde kimlerin var olduğundan önce aralarındaki hangi ilişkinin gerçekten gerçekleştiğini sormak gerekir. Dijital araçlar sahneyi değiştirmiş olsa da güven, korku, itibar ve güç arayışı yeni biçimler altında sürer.

Olgu ile durum



Olgu nesnelerin belirli bağlantısıdır; olası durum gerçekleşirse dünyanın parçası olur. Bu cümle kitabın tamamını açıklamaz; fakat doğru kapıyı açan anahtarın dişlerini gösterir.

Anahtar cebinizde olabilir, masada olabilir veya kayıp olabilir; bu olasılıklardan biri şu anki olgudur. Aynı kişileri başka kuralların içine koyduğumuzda davranışın değişmesi, açıklamanın nerede aranacağını gösterir.

Gündelik karmaşık olayları atomik parçalara ayırmanın kesin yolu tartışmalıdır. İtirazın hedefi çoğu zaman ana soru değil, o soruya verilen cevabın gereğinden fazla genişletilmesidir.

Bir iddiayı kişi, ilişki ve zaman öğelerine ayırarak neyin doğrulanacağını açık etmek gerekir. Bugünkü karşılığı bulmanın en sade yolu, 'başka türlü olsaydı ne değişirdi?' sorusunu gerçek bir olaya uygulamaktır.

Sahnedeki zamanı biraz yavaşlattığımızda, "Olgu ile durum" ile Tractatus Logico-Philosophicus kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Nesneler olasılık taşır



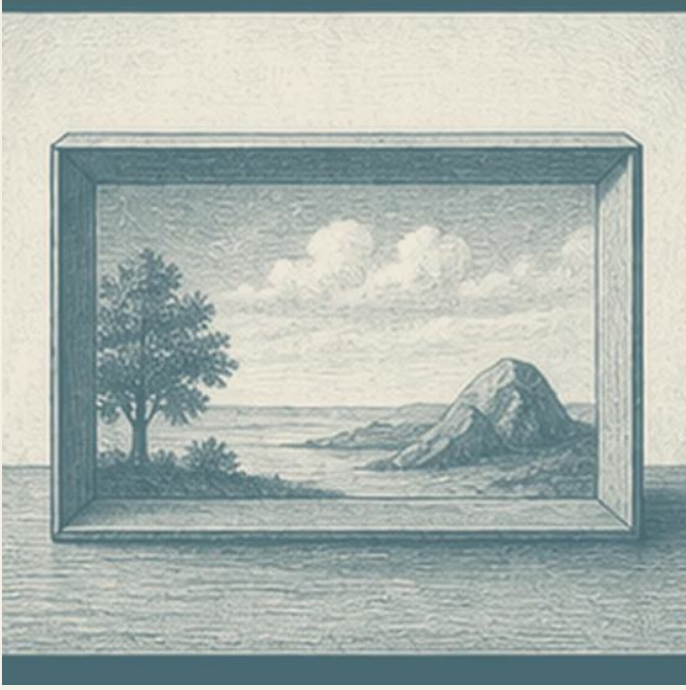
Bir nesnenin mantıksal biçimi onun hangi durumların içinde yer alabileceğini belirler. Bu çerçeve doğru kurulduğunda kitabın en çetin iddiası bile gündelik bir soruya dönüşür.

Satranç fili taş olarak her yerde durabilir ama kurallar içinde yalnız çapraz hareket imkânı taşır. Örneğin gücü süslü olmasından değil, kavramın hangi adımda gerçeğe dokunduğunu göstermesinden gelir.

Dünya satranç gibi önceden tamamlanmış tek kural kitabına sahip görünmeyebilir. İtirazın hedefi çoğu zaman ana soru değil, o soruya verilen cevabın gereğinden fazla genişletilmesidir.

Bir kavramı kullanırken onun hangi cümle bağlantılarına gerçekten izin verdiğini sınamak gerekir. Bölümün bugüne bıraktığı görev, tek bir doğru cevap ezberlemek değil, yanlış kurulmuş soruyu fark etmektir.

Cümle gerçeğin resmi olur



Anlamlı önerme parçalarıyla olası durum arasında ortak bir düzen kurduğu için gerçeği resmeder. Bu cümle kitabın tamamını açıklamaz; fakat doğru kapıyı açan anahtarın dişlerini gösterir.

Metro haritası tünelin rengine ve büyüklüğüne benzemez ama istasyon ilişkisini koruduğu için yol gösterir. Bu sahne, yazarın soyut düşüncüyü neden sonuçları hissedilebilen gerçek bir ana bağladığını açıklar.

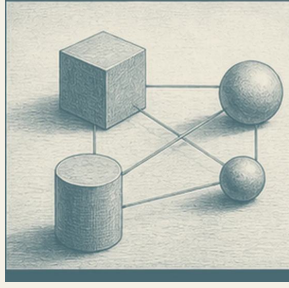
Her dil kullanımı fotoğraf benzeri bildirim değildir; soru, emir ve şaka daha karmaşıktır. Karşı örnekler iddiayı çöpe atmak yerine hangi koşullarda gerçekten işe yaradığını daha açık gösterir.

Bir modelin gerçeğin hangi ilişkisini koruyup hangisini bilerek attığını belirtmek gerekir. Bir haber okurken amaç kavramı insanlara etiket yapmak değil, söylenmeyen koşulu ve bedeli fark etmektir.

Örneği tersinden düşündüğümüzde, “Cümle gerçeğin resmi olur” ile Tractatus Logico-Philosophicus kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

OKUMA EŞİĞİ 1 / 3

İlk bağlantılar artık görünür



GERİDE KALAN DÖRT DURAK

- Dünya olan her şeydir
- Olgu ile durum
- Nesneler olasılık taşır
- Cümle gerçeğin resmi olur

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Doğru resim, yanlış resim
- Düşünce anlamlı önermedir
- Dil düşüncenin giysisidir
- Mantıksal biçim söylenmez, gösterilir



Bağlantı sorusu: “Dünya olan her şeydir” ile “Cümle gerçeğin resmi olur” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Doğru resim, yanlış resim” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Doğru resim, yanlış resim



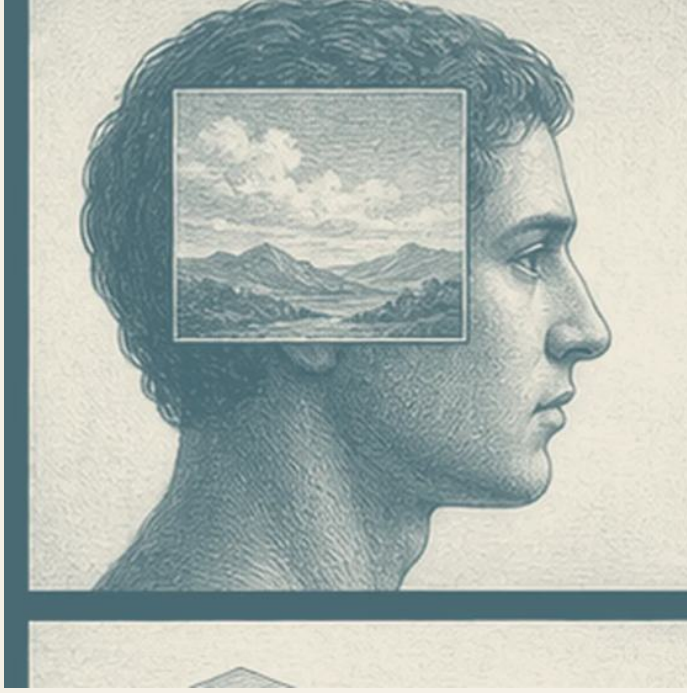
Cümle anlamlı olmak için doğru olmak zorunda değildir; mümkün durumu kurar ve gerçekte karşılaştırıldığında doğru ya da yanlış çıkar. Burada amaç tek bir neden ilan etmek değil, olayın hangi bağlantı üzerinden biçimlendiğini göstermektir.

'Kedi sandalyede' cümlesi kedi yerdayken yanlıştır ama ne söylediği açıkça anlaşılır. Sahneyi yavaşlatarak baktığımızda karar sandığımız şeyin öncesinde biriken birçok küçük etki fark edilir.

Mantıksal olarak kurulabilir her cümle bilimsel olarak makul değildir. Yazarın güçlü tonu, olasılık ve bağlam payını yok etmez; gerçek hayat iki uç arasında birçok ara renk taşır.

Yanlış iddia ile anlamsız sözcük dizisini ayırmak tartışmayı temizler. Geçmişteki örneği bugüne kopyalamak yerine, örneğin açtığı soruyu yeni araçlar içinde yeniden sınamak gerekir.

Düşünce anlamlı önermedir



Düşünce olası durumun mantıksal resmidir ve dilde algılanabilir işarete dönüşür. Bölümün asıl sorusu, görünen sonuçtan önce hangi koşulların kurulmuş olduğudur.

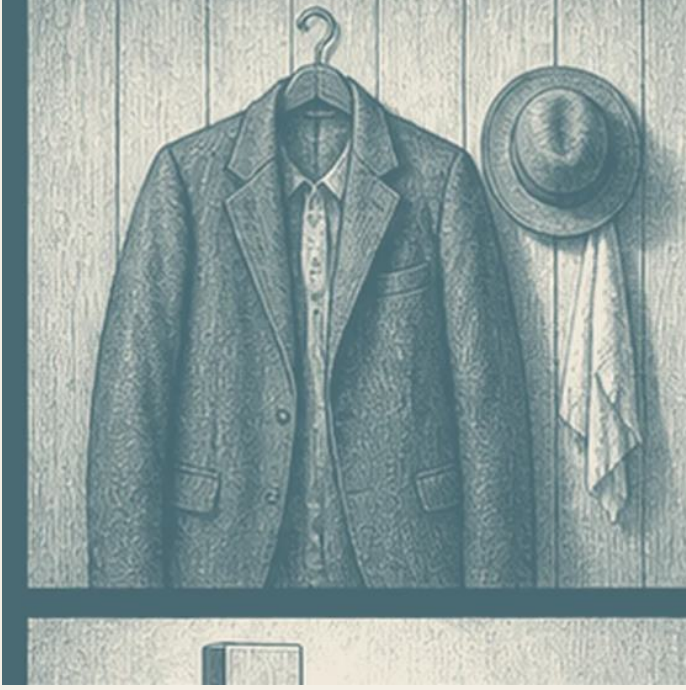
Zihinde odanın yeni düzenini kurup sonra eşyaları o plana göre taşırız. Örnek tek başına kanıt değildir; yine de iddianın hangi yönde sınanacağını gösteren sağlam bir büyüteçtir.

Düşünceyi yalnız cümle biçimine indirgemek imge, beden ve duygu boyutunu eksik bırakabilir. Benzetme akılda kalıcıdır fakat dünyanın tamamı değildir; nerede bittiğini bilmek dürüst okumanın parçasıdır.

Bir planı sözcüğe, çizime ve eylem sırasına çevirerek farklı temsil biçimlerini karşılaştırmak gerekir. Gündelik hayata taşınacak soru şudur: Bu düzen değişse kimin seçeneği artar, kimin alışkanlığı bozulurdu?

Bu bağlantıyı bir adım daha izlediğimizde, “Düşünce anlamlı önermedir” ile Tractatus Logico-Philosophicus kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Dil düşüncenin giysisidir



Gündelik dil düşüncüyü örter; yüzeyde benzer cümleler altta farklı mantıksal işlev taşıyabilir. Bu fikir, okuru hazır hüküm vermekten alıkoyup mekanizmanın adımlarını tek tek izlemeye çağırır.

'Saat kaç?' bilgi isterken 'Bir saatin var mı?' bazen kişinin acele etmesini ima eder. Bu sahne, yazarın soyut düşüncüyü neden sonuçları hissedilebilen gerçek bir ana bağladığını açıklar.

Gündelik dil yalnız hata kaynağı değildir ve yaşamı başarıyla düzenler. Burada kanıt, yorum ve değer yargısını birbirinden ayırmak özellikle önemlidir.

Bir anlaşmazlıkta aynı sözcüğün taraflarca hangi işlevle kullanıldığını açmak gerekir. İşyerinde ya da evde kişiyi suçlamadan önce davranışı üreten koşulu değiştirmek daha öğretici bir deney olabilir.

Büyük resmi yeniden kurduğumuzda, "Dil düşüncenin giysisidir" ile Tractatus Logico-Philosophicus kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Mantıksal biçim söylenmez, gösterilir



Cümle dünya ile ortak biçimini başka bir cümleyle anlatmak yerine anlamlı oluşunda gösterir. İlk bakışta küçük görünen bu değişiklik, olayın nedenini ve sorumluluğunu başka bir yerde aramamızı sağlar.

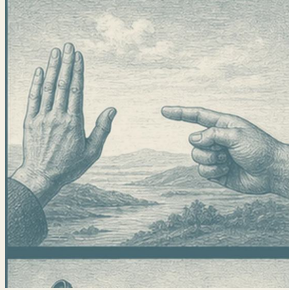
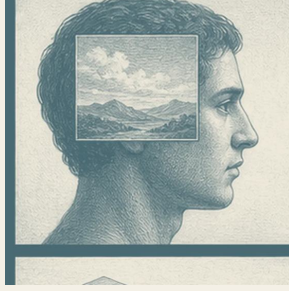
Harita kendi haritalama ilkesini sonsuz ikinci haritayla açıklamaz; kullanıldığında bağlantı görünür. Olayı yaşayan kişi bütün düzeni görmese bile düzen onun seçeneklerini sessizce daraltır ya da genişletir.

Söyleme-gösterme ayrımı kitabın en tartışmalı ve kendi kendine uygulandığında sorunlu yanıdır. Burada kanıt, yorum ve değer yargısını birbirinden ayırmak özellikle önemlidir.

Bir kuralın içeriği ile onu mümkün kılan arka planı aynı düzeyde ifade etmeye çalışmamak gerekir. Kamusal kararı değerlendirirken ortalama sonuç kadar bedeli kimin ödediğini ve kimin konuşamadığını da sormak gerekir.

OKUMA EŞİĞİ 2 / 3

Ayrıntılardan büyük resme



GERİDE KALAN DÖRT DURAK

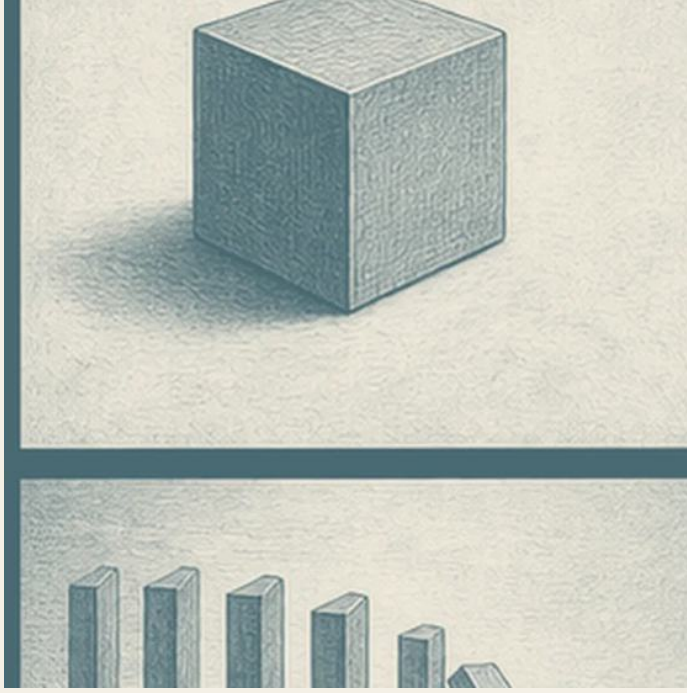
- Doğru resim, yanlış resim
- Düşünce anlamlı önermedir
- Dil düşüncenin giysisidir
- Mantıksal biçim söylenmez, gösterilir

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Mantık dünya hakkında haber vermez
- Bütün önermeler doğruluk işlevleridir
- Mantık işlemi yeni nesne değildir
- Bilim dünyanın nasıl olduğunu söyler

Bağlantı sorusu: “Doğru resim, yanlış resim” ile “Mantıksal biçim söylenmez, gösterilir” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Mantık dünya hakkında haber vermez” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Mantık dünya hakkında haber vermez



Mantık önermeleri bütün olasılıklarda doğru olan tautolojilerdir; belirli olay bildirmez, temsilin iskeletini gösterir. Kavram böyle kurulunca tartışma soyut bir tanımdan çıkar ve gözlenebilir sonuçlara bağlanır.

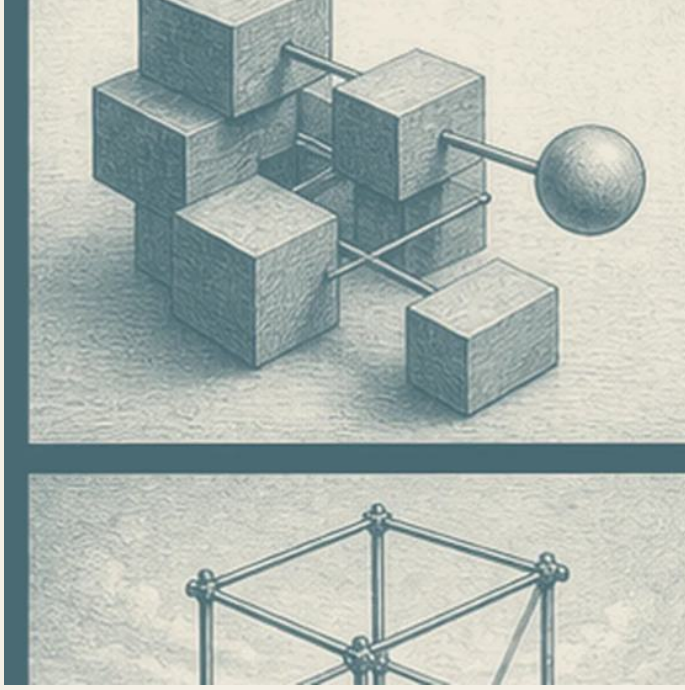
'Ya yağmur ya yağmur değil' cümlesi kesin doğrudur ama şemsiye alıp almayacağınızı söylemez. Büyük sözcüklerin gerisindeki basit hareket görüldüğünde, bölümün iddiası hem daha anlaşılır hem de daha tartışılabilir olur.

Mantığın içeriksizliği değersiz olduğu anlamına gelmez. Kavram bazı olaylarda merkezde, bazılarında yalnız küçük bir etkendir; ölçüyü bağlam belirler.

Kesin ama boş bir formülle gerçek veri veren cümleyi ayırmak gerekir. Bölümün bugüne bıraktığı görev, tek bir doğru cevap ezberlemek değil, yanlış kurulmuş soruyu fark etmektir.

Aynı olaya başka bir kişinin gözünden bakıldığında, “Mantık dünya hakkında haber vermez” ile Tractatus Logico-Philosophicus kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Bütün önermeler doğruluk işlevleridir



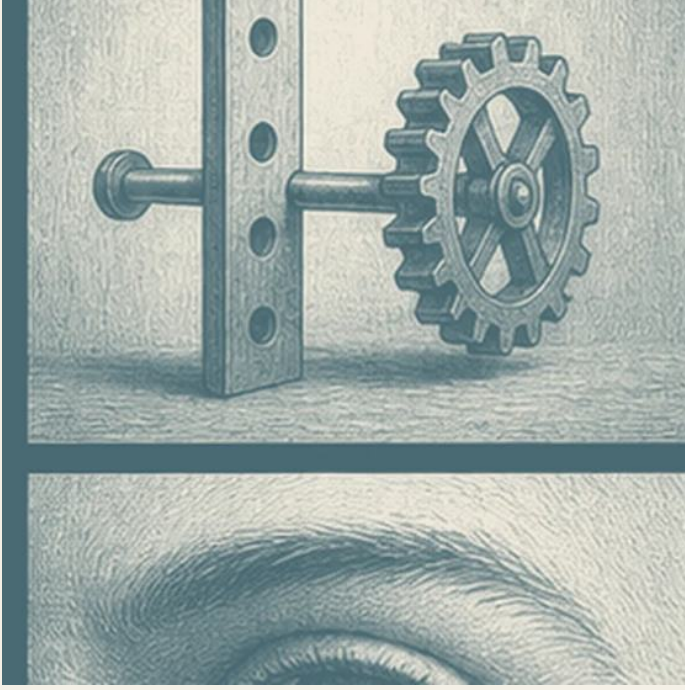
Karmaşık önermeler temel önermelerin doğru ve yanlış olma biçimlerinden mantıksal olarak kurulabilir. Kavram böyle kurulunca tartışma soyut bir tanımdan çıkar ve gözlenebilir sonuçlara bağlanır.

'Yağmur yağıyor ve yol ıslak' cümlesi iki daha basit iddianın birlikte doğru olmasını ister. Örneğin gücü süslü olmasından değil, kavramın hangi adımda gerçeğe dokunduğunu göstermesinden gelir.

Doğal dilde bağlam ve belirsizlik salt doğruluk tablosunu aşabilir. Bu eleştiri kitabı reddetmek değil, güçlü tarafıyla aşırı iddiası arasına görünür bir çizgi çekmektir.

Uzun bir savı küçük iddialara bölüp hangi bağla birleştiğini göstermek gerekir. Dijital araçlar sahneyi değiştirmiş olsa da güven, korku, itibar ve güç arayışı yeni biçimler altında sürer.

Mantık işlemi yeni nesne değildir



Değil, ve, veya gibi mantıksal işlemler dünyaya gizemli varlık eklemeyiz; cümleleri dönüştürme yollarıdır. Kavramın değeri, her şeyi açıklamasında değil, daha önce birbirinden kopuk görünen ayrıntıları bağlamasıdır.

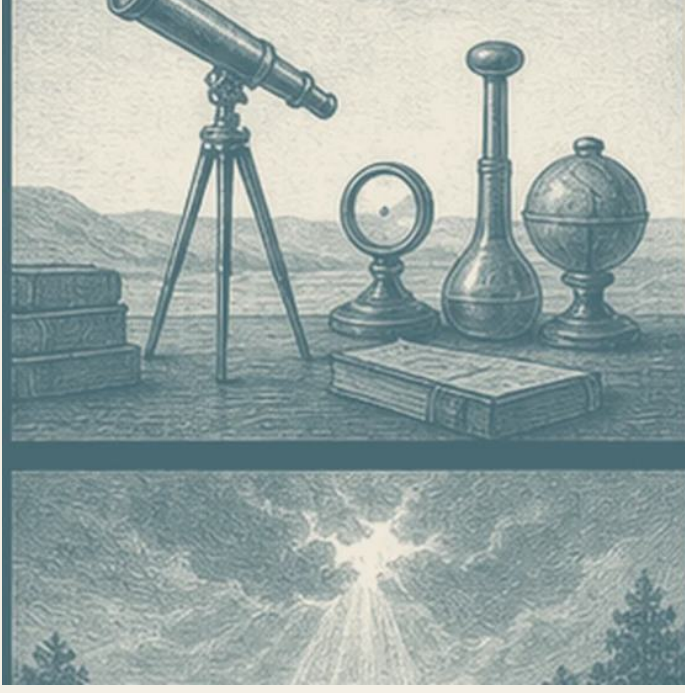
'Kapı açık değil' derken odaya 'değil' adlı yeni eşya koymayız. Örneğin gücü süslü olmasından değil, kavramın hangi adımda gerçeğe dokunduğunu göstermesinden gelir.

Dilbilgisi ile mantıksal yapı her zaman kolay örtüşmez. Benzetme akılda kalıcıdır fakat dünyanın tamamı değildir; nerede bittiğini bilmek dürüst okumanın parçasıdır.

Soyut sözcüğü nesne sanıp sanmadığımızı cümledeki işlevine bakarak kontrol etmek gerekir. Bir iddia fazla rahatlatıcı geliyorsa onu yanlışlayabilecek sahneyi düşünmek, fikri daha sağlam kullanmayı sağlar.

Kavramı gerçek bir karara uyguladığımızda, "Mantık işlemi yeni nesne değildir" ile Tractatus Logico-Philosophicus kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Bilim dünyanın nasıl olduğunu söyler



Doğa biliminin anlamlı önermeleri gerçekleşen olguları ve yasalarla düzenli ilişkileri anlatır. Bu başlangıç, bölümün sonunda varılacak hükmü değil, o hükmün hangi yoldan sınanacağını verir.

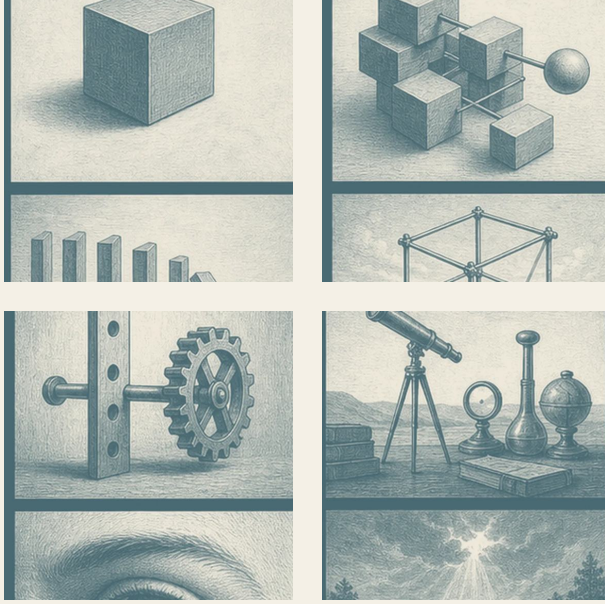
Termometre sıcaklığı ölçer, deney ilacın etkisini karşılaştırır ve sonuç yanlışlanabilir. Örneği akılda tutmak, kavramın kuru adını ezberlemekten daha değerlidir; çünkü neden ile sonucu yan yana gösterir.

Bilimsel açıklama neyin değerli olduğunu tek başına belirlemez. Tek bir etkileyici örneğin bütün toplumlar ve dönemler adına konuşmasına izin vermemek gerekir.

Bir tartışmada olgu sorusuyla amaç ve değer sorusunu aynı veriden otomatik çıkarmamak gerekir. Gündelik hayata taşınacak soru şudur: Bu düzen değişse kimin seçeneği artar, kimin alışkanlığı bozulurdu?

OKUMA EŞİĞİ 3 / 3

Son sorulara yaklaşıırken



GERİDE KALAN DÖRT DURAK

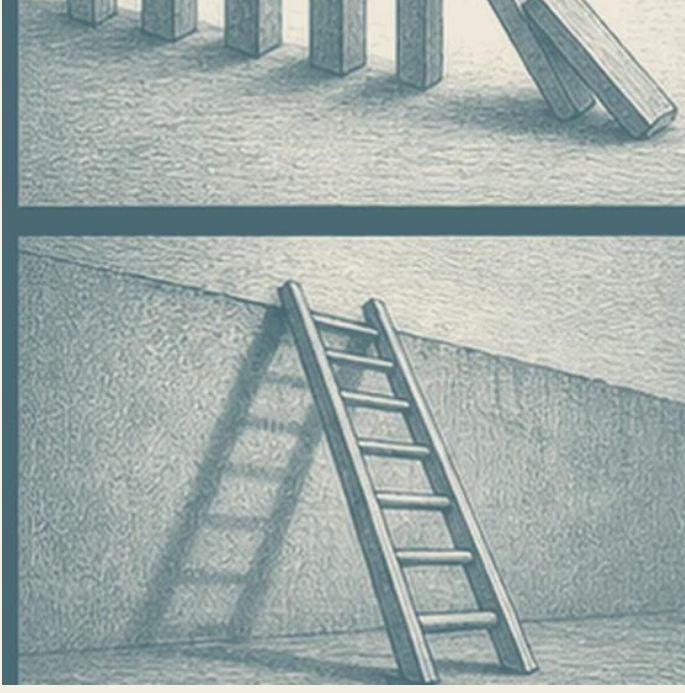
- Mantık dünya hakkında haber vermez
- Bütün önermeler doğruluk işlevleridir
- Mantık işlemi yeni nesne değildir
- Bilim dünyanın nasıl olduğunu söyler

SIRADAKİ DÖRT DURAK

- Nedensellik zorunluluğu nerede?
- Özne dünyanın sınırırır
- Etik ve estetik söylenebilir olgunun ötesinde
- Merdiven ve susma

Bağlantı sorusu: “Mantık dünya hakkında haber vermez” ile “Bilim dünyanın nasıl olduğunu söyler” arasında hangi düşünce yolu kuruluyor? Bir sonraki durak olan “Nedensellik zorunluluğu nerede?” bu yolu nasıl değiştirebilir?

Nedensellik zorunluluğu nerede?



Wittgenstein nedensellik yasasını dünyanın içinde görülen ek bağdan çok olayları düzenleme biçimi olarak ele alır. Kavramın değeri, her şeyi açıklamasında değil, daha önce birbirinden kopuk görünen ayrıntıları bağlamasındadır.

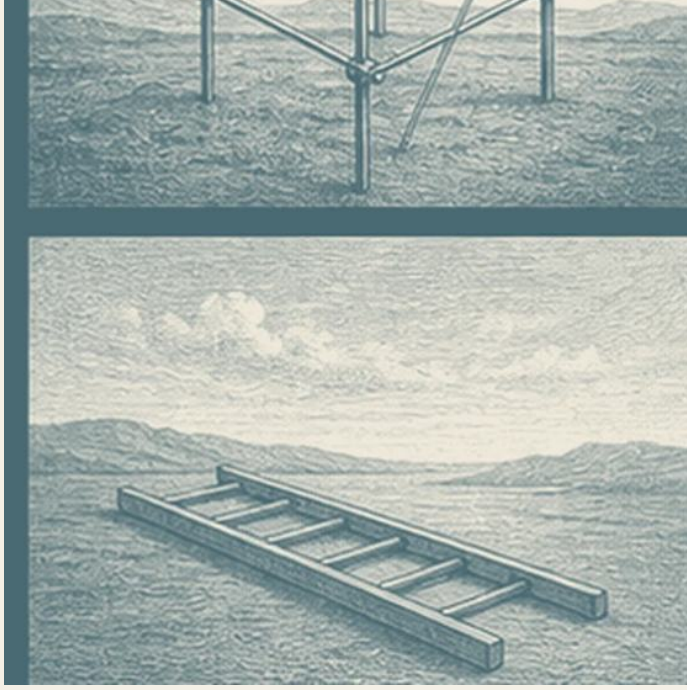
Topa vurunca hareketi tekrar görürüz ama zorunluluğu ayrı bir ip gibi gözle göremeyiz. Büyük sözcüklerin gerisindeki basit hareket görüldüğünde, bölümün iddiası hem daha anlaşılır hem de daha tartışılabilir olur.

Bilimsel nedensellik yalnız alışkanlık değildir; deney ve tahmin gücü taşır. İtirazın hedefi çoğu zaman ana soru değil, o soruya verilen cevabın gereğinden fazla genişletilmesidir.

Neden iddiasında düzenli birlik, mekanizma ve karşı olasılığı ayrı değerlendirmek gerekir. Bölümün bugüne bıraktığı görev, tek bir doğru cevap ezberlemek değil, yanlış kurulmuş soruyu fark etmektir.

Bölümün görünmeyen ikinci katında, “Nedensellik zorunluluğu nerede?” ile Tractatus Logico-Philosophicus kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Özne dünyanın sınırırır



Metafizik özne dünyadaki başka bir nesne gibi bulunmaz; dünyanın bana görünme sınırı olarak işlev görür. Bu ayırım, sonraki örneklerin neden aynı başlık altında toplandığını gösteren ilk ipucudur.

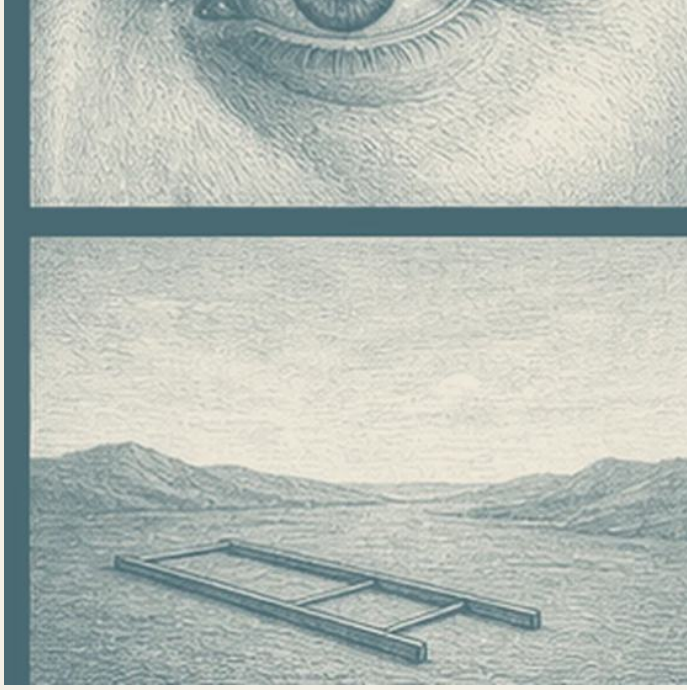
Göz görüş alanındaki her şeyi görür ama kendi kendisini aynı alan içinde doğrudan göremez. Büyük sözcüklerin gerisindeki basit hareket görüldüğünde, bölümün iddiası hem daha anlaşılır hem de daha tartışılabilir olur.

Benzetme bedensel ve toplumsal benliğin gerçekliğini yok etmez. Burada kanıt, yorum ve değer yargısını birbirinden ayırmak özellikle önemlidir.

Deneyimin bakış noktasını kabul ederken başkalarının tanıklığı ve ortak ölçümü kullanmak gerekir. Bugün aynı ilişkiyi ararken önce görünen sonucu değil, sonucu normalleştiren kuralı ve teşviki bulmak gerekir.

Bu bağlantıyı bir adım daha izlediğimizde, “Özne dünyanın sınırırır” ile Tractatus Logico-Philosophicus kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

Etik ve estetik söylenebilir olgunun ötesinde



Dünyadaki olgular nasıl olduğunu anlatır ama mutlak değer, hayatın anlamı ve etik zorunluluk aynı tür olgu cümlesine sığmaz. Mesele sözcüğün tanımından çok, tanımın hangi eski alışkanlığı görmemizi sağladığıdır.

Bir tablo fiyatı ve boyasıyla ölçülür; neden hayat değiştirici bulunduğu aynı ölçekte tükenmez. Örneği akılda tutmak, kavramın kuru adını ezberlemekten daha değerlidir; çünkü neden ile sonucu yan yana gösterir.

Değer hakkında susmak kamusal ahlak tartışmasını reddetmek gibi okunmamalıdır. Geçmiş bugünün birebir kopyası saymak kadar, aralarında hiçbir bağ yokmuş gibi davranmak da yanıltıcıdır.

Değer yargısını olgu kılığına sokmadan gerekçe, deneyim ve sonuçla açıkça tartışmak gerekir. İşyerinde ya da evde kişiyi suçlamadan önce davranışı üreten koşulu değiştirmek daha öğretici bir deney olabilir.

Merdiven ve susma



Kitap kendi önermelerini doğru görüşe çıkmak için kullanılan, sonra anlamsızlığı görülüp bırakılan merdivene benzetir ve söylenemeyen hakkında susmayı ister. Bu nokta kaçırılırsa bölüm kolayca bir slogana dönüşür; görülürse kitabın geri kalanı yerine oturur.

İskele işçiyi çatıya taşır ama bitmiş evin odasında kalmaz. Örnek tek başına kanıt değildir; yine de iddianın hangi yönde sınanacağını gösteren sağlam bir büyüteçtir.

Kitabın söyleyerek söylemenin sınırını çizmesi güçlü bir öz çelişki eleştirisi doğurur. Betimleme ile onay aynı şey değildir: Bir düzenin nasıl çalıştığını anlatmak onun doğru olduğunu söylemez.

Bir kavram işini yaptıktan sonra onu dünyanın değişmez eşyası gibi taşımamayı öğrenmek gerekir. Kamusal kararı değerlendirirken ortalama sonuç kadar bedeli kimin ödediğini ve kimin konuşamadığını da sormak gerekir.

İddianın sınırını denemek için, “Merdiven ve susma” ile Tractatus Logico-Philosophicus kitabının ana sorusu arasındaki bağ belirginleşir. İlk paragraftaki iddia ile örnekteki somut sonuç yan yana durduğunda, tek bir kişiyi suçlamanın ya da tek bir kurala sığınmanın neden yetersiz kaldığı görülür. Burada önemli olan ayrıntıları rastgele çoğaltmak değil, hangi ayrıntının sonucu gerçekten değiştirdiğini bulmaktır. Böylece bölüm, ezberlenecek bir cümleden çıkıp yeni bir olay karşısında sınanabilecek düşünme aracına dönüşür.

SON DURAKLAR · SINIR

18. DURAK

Kitabın kolay yanlış anlaşılacağı yer

Son cümle 'önemli konuları hiç konuşmayın' demek değildir. Tractatus, olgusal bilim cümlesinin yapabildiği işle mutlak değer ve hayatın anlamı deneyiminin aynı şey olmadığını göstermek ister; kendi dili de bu sınırdadır.

Bir hastanın ateşini ölçmek anlamlı olgu verir; ona neden yardım etmemiz gerektiği termometreden çıkmaz. Bu, yardım gerekçesi yok demek değil, farklı bir soru türüdür.

Tractatus Logico-Philosophicus için doğru okuma, güçlü cümleyi tek başına taşımak yerine onu destekleyen örneği ve sınırını da birlikte hatırlamaktır.

SON DURAKLAR · TARTIŞMA

19. DURAK

Kitap hakkında süren tartışma

Eser analitik felsefe, mantıksal pozitivizm ve dil felsefesini derinden etkiledi; kısa yapısı ve sonundaki susma çağrısı yirminci yüzyılın en çok tartışılan metinlerinden biri oldu.

Resim kuramının dilin soru, emir, şaka ve toplumsal kullanım çeşitliliğini daralttığı; basit nesne ve temel önerme fikrinin açıklanmadığı; söyleme-gösterme ayrımının kendi kendini çürüttüğü söylendi. Wittgenstein sonraki döneminde birçok görüşünü değiştirdi.

Bir esere yöneltilen ciddi itiraz, onu otomatik olarak değersizleştirmez. Tractatus Logico-Philosophicus bugün hâlâ okunuyorsa bunun nedeni yalnız verdiği cevaplar değil, itirazların bile çevresinde dönmeye devam ettiği güçlü sorulardır.

SON DURAKLAR · BUGÜN

20. DURAK

Bugüne taşınan üç soru

Cümle hangi olası durumu resmediyor? Mantıksal biçim ile içerik nerede ayrılıyor? Olgu dilinin dışına taşan değer sorusunu nasıl dürüstçe konuşabiliriz?

Bugün duyduğunuz karmaşık bir iddiayı üç basit cümleye bölün. Hangisi olgu, hangisi mantıksal bağlantı, hangisi değer yargısı; her birinin nasıl sınanacağını yazın.

Tractatus Logico-Philosophicus bu soruların hemen cevaplanmasını beklemez. İyi kitap bazen yeni bir bilgi vermekten önce, doğal sandığımız bir duruma başka gözle bakmayı öğretir.

SON DURAKLAR · ÖZ**21. DURAK****Bir cümlede kitabın özü**

Dil olası olguları ortak mantıksal biçimle resmeder; bilim dünyanın nasıl olduğunu söyler, fakat etik ve hayatın anlamı bu olgu dilinin sınırını gösterir.

Akılda tutulacak son görüntü, petrol mavisi ve açık gri tonlarında nesne noktalarını birbirine bağlayan ince mantık çizgilerinin bir dünya haritası kurduğu, haritanın kenarında sessiz ve yıldızlı bir boşluğa dayanan yedi basamaklı merdivendir. Bu görüntü ayrıntıların yerini tutmaz; ana soruya geri dönmek için bir işaret levhasıdır.

Tractatus Logico-Philosophicus adlı özgün eseri okumak, burada sadeleştirilen yolun ritmini, kanıtlarını ve yazarın kendi sesini görmenin tek yoludur. Bu rehber kapıyı kapatmak için değil, ardındaki odanın neden ilginç olduğunu göstermek için hazırlandı.

KAYNAKLAR VE KAPSAM

Neye dayandık, nerede durduk?

[1] Project Gutenberg - Tractatus Logico-Philosophicus

[2] Stanford Encyclopedia of Philosophy - Wittgenstein

TELİF VE SORUMLULUK NOTU

Bu çalışma eğitim ve araştırma amacıyla hazırlanmış özgün bir özet ve yorum rehberidir. Kitabın cümlelerini yeniden üretmez ve özgün eserin yerini tutmaz. Sağlık ve psikoloji başlıkları genel bilgi verir; tanı, tedavi veya kişiye özel profesyonel öneri değildir.

SON CÜMLE

Tractatus Logico-Philosophicus adlı özgün eseri okumak, burada sadeleştirilen yolun ritmini, kanıtlarını ve yazarın kendi sesini görmenin tek yoludur. Bu rehber kapıyı kapatmak için değil, ardındaki odanın neden ilginç olduğunu göstermek için hazırlandı.